

**Міністерство науки і освіти України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної
та слов'янської філології

 А. М. Коваленко

31 серпня 2017 р.

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

підготовки першого (бакалаврського) освітнього рівня

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 014 Середня освіта (Мова і література (російська))

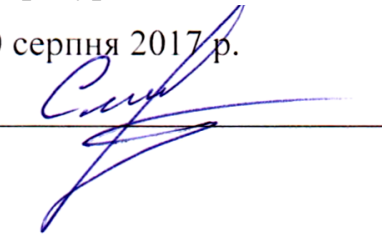
Мова навчання: російська

Розробник:

Медвідь Н. О., доцент кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання СумДПУ імені А. С. Макаренка, кандидат філологічних наук, доцент.

Програму практики розглянуто і схвалено на засіданні кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання

Протокол № 1 від 30 серпня 2017 р.

Завідувач кафедри Статівка В. І., докт. пед. наук, професор

Ухвалено вченою радою факультету іноземної та слов'янської філології

Протокол № 1 від 31 серпня 2017 р.

Голова Коваленко А. М., канд. філол. наук, доцент

1. Мета педагогічної практики

Наскрізну програму практики підготовки кваліфікаційного рівня «бакалавр» для спеціальності 014 Середня освіта. Мова і література (російська)) розроблено на базі Положення про проведення практик у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (2017 р.).

Наскрізна програма практики – це основний нормативний та навчально-методичний документ, який визначає концептуальні засади практичної підготовки фахівців кваліфікаційного рівня «бакалавр» для спеціальності 014 Середня освіта. Мова і література (російська)), регламентує послідовність, тривалість і терміни проведення різних видів практик відповідно до навчального плану, визначає мету, завдання та місце практики у структурно-логічній схемі підготовки фахівця.

Специфіка цієї форми навчання полягає в тому, що вона або максимально наближена до реальної діяльності у навчально-виховному процесі педагогічної освітньої системи (практика без відриву від виробництва), або потребує набутих педагогічних компетентностей в умовах реального навчально-виховного процесу (виробнича практика у якості вчителя-практиканта на IV курсі).

Метою педагогічної практики є закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час навчання, формування компетентності та компетенції майбутнього вчителя-філолога (спеціальність 014 Середня освіта. Мова і література (російська)), удосконалення практичних навичок та умінь вчителя-філолога, оволодіння сучасними методами, прийомами, засобами та формами організації в галузі майбутньої професії.

Завдання педагогічної практики:

- вивчення реального навчально-виховного процесу емпіричними методами: спостереження над навчальним процесом, бесіди з вчителями й учнями, анкетування, рейтинг тощо;
- застосування педагогічних знань в умовах позакласної та позашкільної діяльності;
- поглиблене дослідження окремих аспектів навчального процесу, пов'язаних з науковими інтересами студента;
- удосконалення навичок педагогічної комунікації в умовах уроку та позакласній, позашкільній діяльності;
- застосування на практиці отриманих знань, умінь та навичок у ході спостереження, експериментальної діяльності, проведення фрагментів або цілих уроків в умовах реального навчального процесу.

Кожна із названих задач педагогічної практики передбачає наявність у студентів теоретичних основ для формування цілого ряду вмінь, які в аудиторних умовах вузу закладаються на лекційних, практичних та лабораторних заняттях із профільних предметів, педагогіки, психології, при вивченні спеціальної методики.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки кваліфікаційного рівня «бакалавр» (спеціальність 014 Середня освіта) педагогічна практика покликана сформулювати у студентів низку компетентностей.

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування сучасних теорій та методів педагогічної науки і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

– **загальні компетентності (ЗК) та фахові компетентності (ФК) з навчальної практики:**

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Знання предметної області та розуміння засад професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до усної та письмової комунікації засобами державної, російської та іноземної мови.

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Навички використання інформаційно-комунікаційних технологій.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ФК 1. Здатність ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу, створювати умови для формування в учнів ключових компетентностей.

ФК 2. Володіння засадами планування та проектування процесу навчання школярів, здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до навчання, саморозвитку й творчої самореалізації.

ФК 3. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

контекстах.

ФК 4. Здатність свідомо формувати власний досвід викладання російської мови та зарубіжної літератури.

ФК 6. Здатність вільно й гнучко використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовленнєвої поведінки в різних комунікативних контекстах.

ФК 7. Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною, російською та іноземною мовами.

ФК 11. Володіння сучасними підходами до організації освітнього процесу, здатність застосовувати їх у процесі викладання російської мови та зарубіжної літератури, створювати навчально-методичне забезпечення для проведення занять із зазначених дисциплін.

лінгвістичною, літературознавчою тощо) термінологією для розв'язання професійних завдань.

– **загальні компетентності (ЗК) та фахові компетентності (ФК) з виробничої педагогічної практики:**

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

ЗК 3. Знання предметної області та розуміння засад професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до усної та письмової комунікації засобами державної, російської та іноземної мови.

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Навички використання інформаційно-комунікаційних технологій.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ФК 1. Здатність ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу, створювати умови для формування в учнів ключових компетентностей.

ФК 2. Володіння засадами планування та проектування процесу навчання школярів, здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до навчання, саморозвитку й творчої самореалізації.

ФК 3. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

контекстах.

ФК 4. Здатність свідомо формувати власний досвід викладання російської мови та зарубіжної літератури.

ФК 5. Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання з теорії та історії російської мови, орієнтуватися в особливостях лінгвістичних концепцій, критично оцінювати їх.

ФК 6. Здатність вільно й гнучко використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовленнєвої поведінки в різних комунікативних контекстах.

ФК 7. Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною, російською та іноземною мовами.

ФК 8. Здатність застосовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку російської та зарубіжної літератури від давнини до ХХІ століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища.

ФК 9. Здатність демонструвати знання та розуміння взаємозв'язку компонентів літературного твору, давати визначення основних теоретико-літературознавчих понять і застосовувати їх під час інтерпретації та аналізу художнього тексту, визначати національну своєрідність і загальнолюдську значущість творів світової літератури.

ФК 10. Здатність здійснювати різні типи лінгвістичного та літературознавчого аналізу.

ФК 11. Володіння сучасними підходами до організації освітнього процесу, здатність застосовувати їх у процесі викладання російської мови та зарубіжної літератури, створювати навчально-методичне забезпечення для проведення занять із зазначених дисциплін.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми Середня освіта (Російська мова і зарубіжна література) першого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (російська)) (затверджена рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол №11 від 27.03.17)) педагогічна практика покликана забезпечити ряд програмних результатів навчання.

Навчальна практика

Знання	<p>ПРЗ 1. Знати закономірності розвитку особистості, психофізіологічні й вікові особливості учнів, що впливають на результати навчання, особливості розвитку пізнавальної сфери.</p> <p>ПРЗ 2. Знати та розуміти особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовувати диференціацію навчання, організовувати освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.</p> <p>ПРЗ 3. Знати принципи, підходи й методики психолого-педагогічної діагностики, спрямованої на вирішення</p>
---------------	---

	<p>завдань оптимізації навчально-виховного процесу, у тому числі процесу викладання російської мови і зарубіжної літератури.</p> <p>ПРЗ 4. Знати концептуальні основи фундаментальних дисциплін (педагогіка, психологія, вступ до спеціальності, вступ до мовознавства, вступ до літературознавства, сучасна російська літературна мова, зарубіжна література, російська література) як теоретичної бази освітньої та дослідницької діяльності.</p> <p>ПРЗ 5. Знати принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання російської мови та зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти, усвідомлювати виховний потенціал цих дисциплін.</p>
Уміння	<p>ПРУ 1. Уміти застосовувати сучасні освітні технології та методики формування предметних компетентностей учнів, здійснювати самоаналіз ефективності уроків.</p> <p>ПРУ 2. Володіти формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміти відстежувати динаміку особистісного зростання дитини.</p> <p>ПРУ 5. Використовувати мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування для розв'язання комунікативних завдань у суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.</p> <p>ПРУ 6. Створювати тексти професійного змісту державною та російською мовами, перекладати тексти зі спеціальності з мови, що вивчається, на рідну і навпаки, а також редагувати тексти.</p> <p>ПРУ 9. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.</p> <p>ПРУ 10. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності.</p>
Комунікація	<p>ПРК 1. Здатність вільно спілкуватися державною, російською та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної комунікації.</p> <p>ПРК 2. Володіння основами професійної культури, культурою мовлення, мовленнєвим етикетом, що є передумовою ефективності професійної та особистісної</p>

	<p>комунікації, усвідомлення необхідності систематично поповнювати свої комунікативні знання й вдосконалювати професійні навички.</p> <p>ПРК 3. Уміння проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, організувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.</p> <p>ПРК 4. Здатність цінувати різноманіття та мультикультурність, забезпечувати діалог культур у процесі вивчення російської мови та зарубіжної літератури тощо.</p>
Автономія і відповідальність	<p>ПРА 1. Усвідомлення відповідальності за забезпечення якості освіти.</p> <p>ПРА 2. Відповідальне ставлення до забезпечення охорони життя і здоров'я учнів у навчально-виховному процесі та позаурочній діяльності.</p> <p>ПРА 3. Здатність навчатись упродовж життя і вдосконалювати набуту під час навчання кваліфікацію із значним ступенем автономії.</p>

Виробнича педагогічна практика

Знання	<p>ПРЗ 1. Знати закономірності розвитку особистості, психофізіологічні й вікові особливості учнів, що впливають на результати навчання, особливості розвитку пізнавальної сфери.</p> <p>ПРЗ 2. Знати та розуміти особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовувати диференціацію навчання, організувати освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.</p> <p>ПРЗ 3. Знати принципи, підходи й методики психолого-педагогічної діагностики, спрямованої на вирішення завдань оптимізації навчально-виховного процесу, у тому числі процесу викладання російської мови і зарубіжної літератури.</p> <p>ПРЗ 4. Знати концептуальні основи фундаментальних дисциплін (педагогіка, психологія, вступ до спеціальності, вступ до мовознавства, вступ до літературознавства, сучасна російська літературна мова, зарубіжна література, російська література) як теоретичної бази освітньої та дослідницької діяльності.</p> <p>ПРЗ 5. Знати принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання російської мови та зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти, усвідомлювати виховний потенціал цих</p>
---------------	---

	<p>дисциплін.</p> <p>ПРЗ 6. Знати й розуміти систему мови, що вивчається, її історію, сучасний стан і тенденції розвитку, споріднені зв'язки та типологічні співвідношення з іншими мовами.</p> <p>ПРЗ 7. Знати мовні норми, особливості функціонування мовних одиниць у різних типах дискурсу, специфіку використання мовних засобів у різних сферах комунікації.</p> <p>ПРЗ 8. Знати види та методи лінгвістичного та літературознавчого аналізу.</p> <p>ПРЗ 9. Знати загальні властивості літератури як мистецтва слова, специфіку перебігу літературного процесу у культурно-історичному та регіональному контексті, особливості літературних епох, художніх напрямів, течій, жанрів і стилів.</p> <p>ПРЗ 10. Розуміти критерії національної самобутності та художньої своєрідності класичних і сучасних творів зарубіжної літератури, що вивчаються, знати особливості індивідуальної творчої манери їх авторів.</p>
<p>Уміння</p>	<p>ПРУ 1. Уміти застосовувати сучасні освітні технології та методики формування предметних компетентностей учнів, здійснювати самоаналіз ефективності уроків.</p> <p>ПРУ 2. Володіти формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміти відстежувати динаміку особистісного зростання дитини.</p> <p>ПРУ 4. Володіти різними методами та прийомами аналізу мовних одиниць, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.</p> <p>ПРУ 5. Використовувати мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування для розв'язання комунікативних завдань у суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя,</p> <p>ПРУ 6. Створювати тексти професійного змісту державною та російською мовами, перекладати тексти зі спеціальності з мови, що вивчається, на рідну і навпаки, а також редагувати тексти.</p> <p>ПРУ 7. Застосовувати різні види аналізу художнього твору, визначати його ідейний рівень та жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, виявляти симбіоз традицій і новаторства, зв'язок твору з фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.</p>

	<p>ПРУ 8. Уміти використовувати здобутки письменства для формування національної свідомості, світогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.</p> <p>ПРУ 9. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.</p> <p>ПРУ 10. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності.</p>
Комунікація	<p>ПРК 1. Здатність вільно спілкуватися державною, російською та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної комунікації.</p> <p>ПРК 2. Володіння основами професійної культури, культурою мовлення, мовленнєвим етикетом, що є передумовою ефективності професійної та особистісної комунікації, усвідомлення необхідності систематично поповнювати свої комунікативні знання й вдосконалювати професійні навички.</p> <p>ПРК 3. Уміння проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, організувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.</p> <p>ПРК 4. Здатність цінувати різноманіття та мультикультурність, забезпечувати діалог культур у процесі вивчення російської мови та зарубіжної літератури тощо.</p>
Автономія і відповідальність	<p>ПРА 1. Усвідомлення відповідальності за забезпечення якості освіти.</p> <p>ПРА 2. Відповідальне ставлення до забезпечення охорони життя і здоров'я учнів у навчально-виховному процесі та позаурочній діяльності.</p> <p>ПРА 3. Здатність навчатись упродовж життя і вдосконалювати набуту під час навчання кваліфікацію із значним ступенем автономії.</p>

Під час педагогічної практики студенти-практиканти повинні оволодіти професійно-методичними вміннями вчителя російської мови та зарубіжної літератури в зазначеному програмою обсязі. При цьому на першому етапі практики студенти мають спиратися на зразки методичних матеріалів та використовувати настанови керівників практики та учителя; на другому етапі

практики студенти-практиканти повинні реалізувати свої професійні вміння в умовах самотійної роботи.

Основні професійно-методичні вміння, якими повинні оволодіти студенти-практиканти:

- самотійно працювати з методичною літературою, фіксувати необхідний матеріал у формі робочих нотаток, конспектів, окремих виписок на картках;
- аналізувати програми й шкільні підручники як методичні посібники для вчителя;
- здійснювати перспективне планування навчального матеріалу за темою, що дозволить студентам під час практики розробляти не окремі уроки, а систему уроків за темою;
- розробляти методичні обґрунтування уроків різних типів (визначати й формулювати задачі уроку; здійснювати доцільний відбір методів та методичних прийомів вивчення нового матеріалу, його закріплення, повторення раніше вивченого, перевірки знань, прийомів керівництва мисленнєвою діяльністю учнів на різних етапах уроку; дидактичного матеріалу, необхідних засобів наочності; прогнозувати можливі труднощі при сприйнятті нового матеріалу, помилки при виконанні класних та домашніх завдань; мотивувати вибір структури уроку);
- складати конспекти уроків на основі методичних обґрунтувань (чітко формулювати мету; планувати діяльність учителя й учнів на всіх етапах уроку; підбирати цікавий дидактичний матеріал, правильно співвідносити індивідуальні й фронтальні, усні й письмові, навчальні й контрольні завдання, використовувати спеціальні прийоми, покликані стимулювати мислення учнів, тренувати їх пам'ять та увагу);
- формулювати питання для перевірки знань, спрямовані не тільки на просте їх відтворення, але й на порівняння лінгвістичних та літературознавчих явищ, узагальнення знань; питання для створення проблемних ситуацій, для «читання» таблиць та раціональної роботи з іншими засобами наочності, для підбиття підсумків уроку; встановлювати взаємозв'язок структурних елементів уроку шляхом підбиття підсумків роботи на даному етапі та постановки перед школярами завдання для наступного етапу уроку;
- проводити уроки різних типів (вивчення нового матеріалу, повторення та узагальнення вивченого, розвитку мовлення тощо);
- аналізувати свої уроки та уроки однокурсників (здійснювати аналіз та самоаналіз);
- проводити позакласну роботу з російської мови та зарубіжної літератури);
- перевіряти зошити (робочі; контрольні й творчі роботи);
- узагальнювати свою діяльність і частково діяльність товаришів (у процесі зібрання матеріалу до звітності протягом практики та у процесі написання звіту);

- удосконалювати мовленнєві вміння майбутнього вчителя;
- оволодівати «технічними» вміннями, необхідними вчителю: диктувати тексти при проведенні різних видів вправ, оформлювати записи на дошці, перевіряти зошити учнів, робити класифікацію помилок учнів, вести облік помилок тощо;
- брати активну участь у виховній роботі колективу класу, здійснювати роботу з батьками учнів;
- проводити методичну й дослідницьку роботу відповідно до тем курсових та дипломних робіт.

2. Види та зміст педагогічної практики

Освітньо-професійною програмою та навчальним планом підготовки студентів кваліфікаційного рівня «бакалавр» для спеціальності 014 Середня освіта. Мова і література (російська) у Сумському державному педагогічному університеті передбачено проходження практики 2 видів: навчальної та виробничої.

Навчальна практика є формою організації навчального процесу, яка забезпечує ознайомлення студентів з особливостями практичної діяльності з обраного фаху, узагальнення, систематизацію та закріплення теоретичних знань, умінь та навичок із дисциплін психолого-педагогічного циклу, формування первинних загально-професійних та спеціальних умінь учителя російської мови та зарубіжної літератури.

Виробнича педагогічна практика є формою організації навчального процесу, яка забезпечує оволодіння студентами мінімумом професійно-методичних умінь, необхідних для реалізації основних функцій учителя російської мови та зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти.

Навчальна практика студентів II курсу

Проводиться у середніх класах (5-6) закладів загальної середньої освіти.

Мета практики: поєднання теоретичної підготовки студентів із практичним застосуванням набутих умінь і навичок проведення навчальної та позакласної виховної роботи, порівняльний аналіз педагогічних технологій початкової школи та основної школи з метою усунення труднощів періоду адаптації учнів 5-х класів до навчання в основній школі.

Завдання практики:

- ознайомитися з особливостями роботи школи, змістом освіти, змінами у навчальних програмах та підручниках з предмету спеціалізації;
- закріпити та поглибити теоретичні знання, отримані в процесі вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка»;

- проаналізувати інноваційні методи навчання, оцінювання навчальних досягнень учнів на основі спостережень уроків з предмету спеціалізації, провести порівняльний аналіз педагогічних технологій початкової школи та основної школи з метою усунення труднощів періоду адаптації учнів 5-х класів до навчання;
- вивчити структуру уроку, проаналізувати її основні елементи: організацію початку уроку, повідомлення теми, мети, плану уроку, мотивацію навчальної роботи учнів, етап засвоєння нових знань і формування умінь, перевірку та оцінку навчальних досягнень учнів, методичне забезпечення домашньої навчальної роботи учнів;
- дослідити план виховної роботи класного керівника, характеристику класу, скласти соціальний паспорт класу та вчитись ураховувати отримані дані у взаємодії з учнями класу;
- визначити виховну проблему, актуальну для віку дітей класу та особливостей конкретного учнівського колективу; обрати тему виховного заходу, розробити зміст, обрати методи виховної роботи, спланувати фронтальну бесіду, провести консультації з класним керівником.

Навчальна практика для студентів III курсу

Здійснюється під час літніх канікул у дитячих оздоровчих закладах. Ця практика є частиною програми професійного становлення майбутнього педагога й передбачає формування педагогічної компетентності майбутніх учителів під час роботи у дитячих закладах оздоровлення й відпочинку (ДЗОВ) на посадах вожатого, вихователя, педагога, педагога-організатора, культорганізатора, керівника гуртка тощо.

Метою практики є формування компетентностей педагога-вихователя у процесі організації та здійснення студентом самостійної діяльності в умовах дитячого закладу оздоровлення й відпочинку, що передбачає набуття й удосконалення загальних педагогічних і професійних знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій та досвіду діяльності.

Завдання літньої практики:

- перевірка й поглиблення теоретичних знань, зокрема: про психофізіологічні особливості дітей певного віку, основні напрями, методи, форми, прийоми виховної роботи, інноваційні технології виховання, особливості організації та здійснення виховного процесу в тимчасовому дитячому колективі, моделювання виховної системи загону тощо;
- формування та подальший розвиток педагогічних умінь і навичок:
 - а) комунікативних (уміння налагоджувати контакт з окремою дитиною та з дитячою групою, вміння створювати позитивний мікроклімат у колективі, коригувати міжособистісні відносини, вміння спиратися та проектувати позитивне в розвитку дитини й колективу,

вміння виявляти зацікавленість, повагу, вміння співпрацювати з колегами та співробітниками закладу, батьками, представниками громадськості, тощо);

б) організаторських (уміння планувати й організовувати життєдіяльність колективу, проводити виховну роботу, доцільно використовувати методи, прийоми, стратегії виховання, створювати умови для розвитку кожної особистості та формування колективу, стимулювати розвиток самоврядування);

в) рефлексивно-аналітичних (здатність аналізувати й об'єктивно оцінювати власну діяльність, раціонально планувати та коригувати її, підвищувати рівень самоорганізації, вдосконалювати вміння й навички ефективного керівництва власною діяльністю та життєдіяльністю тимчасового дитячого колективу);

- формування ціннісних орієнтацій особистості студента та його вихованців, що передбачає спрямованість їх інтересів і потреб на певну ієрархію життєвих цінностей (патріотизм, колективізм, гуманізм тощо);
- збагачення особистого педагогічного досвіду, розвиток творчих здібностей як сукупності знань, умінь і навичок, набутих у процесі безпосередньої виховної діяльності. Цей процес передбачає перевірку практичною діяльністю своїх педагогічних здібностей і вмінь організовувати й здійснювати виховну роботу з окремою дитиною, дитячим колективом, готовність до пошуку нових креативних рішень і підходів та їх реалізації.

3. Бази проведення педагогічної практики

Практика студентів університету проводиться на базах, які керівники практики від випускової кафедри (кафедра російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання) і кафедри педагогіки визначають щорічно за результатами обговорення питання викладачами кафедр та за погодженням із керівником практикою від університету. Базами практики визначають такі заклади середньої освіти, де працюють вчителі, що мають високий рівень професійно-методичної компетентності та мотивації, заклади, які мають належну матеріально-технічну базу та здатні забезпечити якісне виконання програми практичної підготовки відповідних освітніх рівнів.

Літня педагогічна практика студентів III курсу здійснюється у дитячих оздоровчих закладах. До таких належать: дитячий заклад санаторного типу; дитячий центр; позаміський заклад оздоровлення та відпочинку; табір з денним перебуванням; дитячий заклад праці та відпочинку; наметове містечко. Для оздоровлення та відпочинку дітей можуть використовуватися санаторно-курортні заклади, пансіонати, бази відпочинку, санаторії-профілакторії, оздоровчі комплекси підприємств, установ та організацій, професійних спілок (за умови надання зазначеними закладами послуг з

оздоровлення та відпочинку відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей).

Студенти мають право самостійно за узгодженням з кафедрою та адміністрацією факультету пропонувати для себе місце проходження практики у ЗЗСО. У цьому випадку студент повинен подати на розгляд кафедри заяву на проходження практики та лист-згоду з базового закладу, в якому адміністрація бази практики гарантуватиме створення необхідних умов для виконання студентом програми практики.

4. Організація та зміст практики

4.1. Навчальна практика студентів II курсу

Можливі різні варіанти організації навчальної практики: 2 тижні (робочий день студентів-практикантів триває 6 годин); по 1 дню протягом 12 тижнів; по 1 дню протягом 6 тижнів та кожний день протягом 1 тижня, притому загальний обсяг практики повинен складати 90 годин. З питань змісту діяльності студентів та організації практики проводиться настановча конференція. Звіт студентів, підсумки, результати, шляхи вдосконалення організації практики обговорюються на підсумковій конференції.

Зміст діяльності студентів-практикантів:

I. Ознайомлення з:

- новим змістом освіти, заснованим на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві;
- орієнтацією на потреби учня в освітньому процесі;
- наскрізним процесом виховання, який формує цінності;
- педагогікою, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

II. Ознайомлення з навчально-виховною роботою школи з:

- основними напрямками роботи закладу освіти, із сучасними технологіями навчання та навчальними програмами шкільних предметів відповідно до власної спеціалізації;
- особливостями організації навчально-виховного процесу в початковій та основній школі;
- устаткуванням, методичним наповненням шкільних кабінетів з навчальних предметів, з роботою музеїв;
- особливостями співпраці школи, класного керівника з позашкільними установами, дитячими громадськими організаціями, до яких входять і які відвідують учні закріпленого класу.

III. Ознайомлення з науково-дослідницькою роботою вчителів школи з:

- основними напрямками науково-дослідницької роботи вчителів;
- роботою методичних комісій за предметами спеціалізації;

- комплексом дослідницьких методик, що застосовуються для вивчення особистості школяра та класного колективу.

IV. Участь у навчально-виховній роботі класу:

- допомога класному керівнику в проведенні позакласної виховної роботи з учнями закріпленого класу та самостійне проведення однієї з форм виховної роботи;
- відпрацювання умінь проведення фронтальної бесіди, інструктажу, організації роботи учнів у групах, змагальних форм виховної роботи;
- проведення дидактичних ігор у позакласній роботі;
- організація раціонального дозвілля, активного відпочинку учнів на перервах;
- вивчення індивідуальних особливостей учнів під керівництвом психолога.

За формою організації та контролю педагогічна практика може бути очною, тобто відбуватися у м. Суми під безпосереднім контролем (поточним та підсумковим) керівників практики від університету, або дистанційною, тобто відбуватися за межами м. Суми. В останньому випадку керівники практики від університету здійснюють підсумковий контроль організаційно-виховної діяльності студента-практиканта.

Педагогічна практика за межами м. Суми відбувається за заявою студента, лише за узгодженням із керівником практики від кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання та згідно з рішенням кафедри.

4.2. Виробнича педагогічна практика студентів IV курсу

Триває 6 тижнів у VIII семестрі на базі 5-9 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. За формою організації і контролю педагогічна практика може бути очною, тобто відбуватися у м. Суми під безпосереднім контролем (поточним та підсумковим) методистів університету, або дистанційною, тобто відбуватися за межами м. Суми. В останньому випадку методисти університету здійснюють підсумковий контроль навчально-виховної діяльності студента-практиканта; поточний контроль якості розроблених планів-конспектів уроків, виховних заходів здійснюється за можливістю.

Педагогічна практика за межами м. Суми відбувається за заявою студента, лише за узгодженням із керівником практикою від кафедри російської мови, зарубіжної літератури та методики їх викладання та згідно з рішенням кафедри.

Педагогічна виробнича практика передбачає проходження низки етапів.

I етап – вступна конференція з педагогічної практики. На ній визначаються завдання, зміст, графік роботи студентів під час практики.

Студенти мають чітко знати, чому вони повинні навчитися, як організовується їх робота, які критерії оцінки їх діяльності.

II етап – перший тиждень практики, протягом якого має відбутися:

1. Зустріч з керівниками й вчителями школи.
2. Вивчення шкільної документації, планів учителів російської мови та зарубіжної літератури, класних керівників, ознайомлення з кабінетами, їх наповненням.
3. Знайомство студентів з класним колективом, вивчення індивідуальних особливостей учнів, установлення контакту з класом. Відвідування всіх уроків у класі, закріпленому за студентом. Бесіда з класним керівником, індивідуальні бесіди з учнями, ознайомлення з документацією класу.
4. Вивчення досвіду роботи вчителя російської мови та зарубіжної літератури. Відвідування всіх уроків учителя російської мови та зарубіжної літератури, до яких прикріплений студент-практикант, запис уроків та складання супутнього методичного коментаря кожного уроку.
5. Відвідування відкритих уроків, аналіз цих уроків з груповим керівником.
6. Визначення тем і термінів проведення уроків російської мови та зарубіжної літератури, форми та термінів проведення позакласної роботи з предметів. Складання індивідуального плану роботи.
7. Планування навчальної та виховної роботи:
 - вивчення методичної літератури;
 - вивчення рівня знань, умінь і навичок з російської мови та зарубіжної літератури в учнів класу;
 - узгодження з вчителем тем та типів уроків, виду уроків розвитку зв'язного мовлення;
 - складання перспективного планування матеріалу з теми, що вивчається у період практики в даному класі;
 - планування виховної роботи з предметів: заняття гуртка, тематичного вечора, участь у тижні російської мови та зарубіжної літератури, олімпіаді, надання допомоги вчителю в обладнанні чи поповненні кабінету дидактичним матеріалом, додаткові заняття з відстаючими учнями з предметів тощо;
 - планування роботи за планом класного керівника (чергування класу, трудові справи, екскурсії, вечори і т. д., планування власних виховних заходів).

III етап – 2-5 тижні практики. Основний зміст цього етапу практики складають підготовка, проведення й аналіз уроків російської мови та зарубіжної літератури, відвідування уроків однокурсників-практикантів і участь в аналізі цих уроків; проведення позакласної роботи з предмету; відвідування уроків російської мови та зарубіжної літератури, які проводять різні вчителі з метою співставлення; збір матеріалу для звіту, доповіді на

заклучній конференції, для курсової та дипломної роботи з методики викладання російської мови та зарубіжної літератури.

IV етап – останній тиждень практики. На цьому етапі здійснюється підготовка до підсумкової конференції з педагогічної практики; оформлення документації; проведення методоб'єднань учителів російської мови, зарубіжної літератури та студентів-практикантів у школах за результатами практики. Готується круглий стіл «Нас учили, і ми вчили» («Перші кроки до педагогічної творчості»).

V етап – науково-методична конференція за підсумками педпрактики, яка проходить у стінах вузу після перевірки документації з педпрактики. Приблизний зміст підсумкової конференції:

- виступи студентів з методичними доповідями, узагальнюючими їх досвід роботи в школі;
- відеозапис чи презентація фрагментів уроків і позакласних заходів;
- виступи запрошених учителів базових шкіл;
- узагальнення підсумків практики відповідальним керівником; аналіз роботи може поєднуватися з диспутом з проблемних питань, запропонованих у плані звіту студентів про практику.

До конференції готується виставка «Наш перший досвід». (Можлива презентація на електронних носіях).

Розділи виставки:

- «Правильне планування навчального матеріалу – основа успішної роботи вчителя» (зразки планування);
- «Урок – це діяльність учителя й учнів» (кращі конспекти уроків, наочні посібники).
- «Творчість учителя й учнів» (зразки творів учнів, ілюстрації школярів до своїх творів, щоденники спостережень студентів; конспекти уроків з розвитку мовлення тощо).
- «Вчимо з захопленням» (кращі конспекти позакласних занять, плани екскурсій для підбору матеріалу до творів, засоби наочності, використаний на заняттях роздатковий ілюстративний матеріал, мультимедійний матеріал і т. д.).
- «Мережа Інтернет, книги, посібники – наші помічники» (сайти, виставка книг, посібників, які особливо часто використовувались при підготовці уроків та позакласних заходів).
- «Чому навчилися, чому варто вчитись?» Критичний погляд на свою педагогічну підготовку (кращі звіти студентів про практику).

В оформленні виставки беруть участь представники від кожної школи, де проходила практика. До підсумкової конференції випускається газета за підсумками практики. На конференцію запрошуються студенти II, III курсів.

Навчально-виховна, позакласна робота учителя-практиканта з російської мови та зарубіжної літератури

За період педпрактики студенти мають виконати наступні види завдань:

- розробити й провести по 8 уроків російської мови та зарубіжної літератури різних типів: пояснення нового матеріалу, закріплення знань і формування вмінь, урок узагальнюючого повторення, урок контролю, урок розвитку мовлення, урок (або фрагмент) роботи над помилками;
- перевіряти зошити учнів;
- розробити й провести виховні заходи з російської мови та зарубіжної літератури. Форма позакласної роботи може бути будь-якою: заняття гуртка, турніри, конкурси, вікторини, олімпіади, засідання клубу знавців російської мови та зарубіжної літератури «Що? Де? Коли?», КВК, проведення у школі «Тижня російської мови та зарубіжної літератури», лінгвістичного чи літературознавчого журналу, випуск газет чи бюлетенів «Люби та знай російську мову й зарубіжну літературу», «Словники – наші помічники» тощо;
- провести 3-4 індивідуальні заняття зі слабкими у навчанні школярами;
- підготувати один із видів наочності для уроків та позакласної роботи: таблиці, комплекти демонстраційних карток, стенд для кабінету тощо;
- зібрати матеріал з однієї з актуальних проблем навчання російській мові чи зарубіжній літературі та оформити його у вигляді доповіді на науково-методичній (підсумковій) конференції;
- підготувати і вчасно здати документацію з педпрактики;
- взяти активну участь у підсумковій конференції (виступити з доповіддю, взяти участь у дискусії з питань, запропонованих методистом);

Зміст науково-дослідної роботи студента-практиканта

1. Практичне оволодіння сучасними методиками викладання російської мови та зарубіжної літератури в середній школі.
2. Збір матеріалів для курсових і дипломних робіт.
3. Проведення констатуючого зрізу та навчаючого експерименту за темою дипломного дослідження.
4. Підготовка доповідей і виступів на науково-методичній конференції.

5. Відповідальність керівників практики та практикантів

Відповідальність керівників практики полягає у наступному.

Завідувач педпрактикою здійснює загальне керівництво організацією практики та виконує наступні функції:

- готує наказ про проходження практики;
- забезпечує оптимальний розподіл студентів усіх факультетів по школах для проходження практики;
- бере участь у настановчій і підсумковій конференціях на факультетах;
- здійснює загальний контроль за проходженням практики;
- готує загальний звіт з педпрактики.

Завідувач кафедри здійснює контроль за організацією і проведенням практики, виконанням програми практик, своєчасним складанням заліків і звітної документації за підсумками практики.

Керівник практики від кафедри здійснює безпосереднє навчально-методичне керівництво виробничою практикою студентів, а саме:

- складає робочу програму практики;
- розробляє методичну документацію з питань практики та надає допомогу викладачам-методистам;
- забезпечує організацію і проведення практики зі спеціальності;
- узгоджує бази проходження практики з завідувачем навчальною та виробничою практикою університету;
- згідно з угодами, укладеними між університетом і базовими закладами та відношеннями щодо проведення практики, проводить розподіл методистів та студентів-практикантів;
- готує проект наказу з практики;
- забезпечує організацію і проведення настановчих та підсумкових конференцій, захисту результатів практики;
- ознайомлює студентів із завданням і змістом, звітністю і критеріями оцінювання результатів практики;
- здійснює загальний контроль за виконанням студентами-практикантами завдань практики і правил внутрішнього трудового розпорядку базового закладу;
- приймає залік із практики і виставляє підсумкову оцінку;
- вивчає й узагальнює передовий досвід організації та проведення практики;
- подає завідувачу навчальної та виробничої практики звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого вдосконалення та організації її проведення.

Методист з фаху здійснює безпосереднє керівництво педпрактикою в школі та виконує наступні функції:

- бере участь у настановчій та підсумковій конференціях;

- розподіляє студентів за класами, затверджує їхні індивідуальні плани, контролює їх виконання;
- проводить настановчі конференції в школах;
- організовує зустрічі студентів з керівниками шкіл, учителями російської мови та зарубіжної літератури, класними керівниками;
- організовує відкриті уроки з профільних предметів та їх аналіз;
- організовує обговорення відкритих виховних заходів з предметів та їх аналіз;
- проводить консультації для студентів;
- забезпечує індивідуальну й групову методичну роботу;
- відвідує, аналізує, оцінює уроки студентів та їх виховні заходи з предметів;
- аналізує звітну документацію студентів і виставляє оцінку в атестаційний лист;
- подає відповідальному методисту звіт;
- бере участь у проведенні підсумкової конференції в школі та науково-методичній конференції за підсумками педпрактики в університеті.

Методист з педагогіки:

- бере участь у настановчій і підсумковій конференціях;
- проводить консультації з питань педагогічної діагностики розвитку особистості, методики навчальної й виховної роботи;
- відвідує, аналізує, оцінює виховні заходи й виховну роботу студентів, виставляє оцінку в атестаційний лист;
- подає відповідальному методисту звіт.

Методист з психології:

- бере участь у настановчій і підсумковій конференціях;
- проводить консультації з питань вікових особливостей школярів, методики вивчення особистості учня, класного колективу, пізнавальних інтересів учнів;
- контролює виконання завдань з психології;
- оцінює психолого-педагогічну характеристику та інші завдання з психології;
- виставляє оцінку в атестаційний лист;
- подає звіт відповідальному методисту.

Студенти університету при проходженні практики зобов'язані:

- брати участь у настановчій та підсумковій конференціях із питань організації педпрактики;
- одержати до початку практики у керівників практики (методистів з фаху, педагогіки та психології) консультації щодо виконання завдань практики, оформлення всіх необхідних документів;
- пройти своєчасно медогляд і отримати допуск на проходження практики; своєчасно прибути на базу практики;
- виконати всі види робіт, передбачені програмою практики;

- бути присутнім на базі практики щоденно, протягом 30 годин на тиждень;
- суворо дотримуватись правил внутрішнього розпорядку, охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії і розпоряджень адміністрації закладу, де проходить практика;
- вчасно оформляти документацію та подавати її на вимогу керівника/методистів практики;
- студенти не допускаються до проведення уроку, заходу, іншого виду діяльності без конспекту, сценарію, завізованого учителем, вихователем або методистом;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- на період практики методист з фаху призначає старосту мікрогрупи. У його обов'язки входить облік відвідування студентами бази практики, уроків та інших заходів, ознайомлення їх із завданнями і дорученнями викладачів-керівників тощо;
- подати звітну документацію в останні дні проходження практики і протягом перших 10 днів після виробничої і 5 днів після навчальної практик захистити результати практики; студенти заочної форми навчання подають звітну документацію у 3-денний термін на початку наступної сесії.

6. Форми контролю та підбиття підсумків практики

Формами контролю навчально-виховної діяльності студентів-практикантів є такі:

- індивідуальне відвідування методистом уроків та позакласних заходів, які проводить студент-практикант;
- групове відвідування методистом та студентами-практикантами уроків та позакласних заходів, які проводить студент-практикант;
- поточна перевірка документації, планів-конспектів уроків і наочних посібників, підготовлених студентом-практикантом;
- перевірка виконання індивідуальних і групових методичних завдань;
- перевірка методистом звітної документації студента-практиканта.

Оцінювання проходження навчальної практики студентів II курсу

Відбувається з використанням таких документаційних форм звітності студентів:

- робочий зошит, у якому відображено зміст і форми діяльності студента за період практики в закріпленому класі, аналіз відвіданих уроків та виконання завдань з педагогіки;

- методична розробка, проведеного студентами позакласного виховного заходу в закріпленому класі, його самоаналіз, фото-, відеозвіт за видами діяльності;
- атестаційний лист, у якому відображається думка про роботу студента у формі оцінки класного керівника, методиста з педагогіки.

Підсумковий диференційований залік з педагогічної практики студентів II (III) курсу виставляє методист з педагогіки в атестаційний лист та в залікову книжку на основі критеріїв оцінювання, аналізу звітної документації, власних спостережень, оцінки класного керівника та звіту студентів на підсумковій конференції.

Критерії оцінювання навчальної педагогічної практики

№	Зміст	Бали
1.	Відвідування школи	1 – 5
2.	Робота з класним колективом (оцінюється вчителем-класоводом)	1 – 25
3.	Виховний захід (розробка, проведення, самоаналіз)	1 – 25
4.	Науково-педагогічне дослідження (розробка анкет, проведення анкетування, узагальнення результатів) Оцінюється методистом з педагогіки та шкільним психологом	1 – 10
5.	Дидактичні завдання	1 – 25
6.	Оцінка щоденника (зміст, висновки, оформлення)	1 – 10

Оцінювання проходження літньої педагогічної практики

Проводиться за наявності звітної документації студента, яка містить:

- атестаційний лист-характеристику з оцінкою роботи студента за різними напрямками діяльності, підписаний старшим педагогом (вожатим, вихователем) і начальником табору та завірений печаткою.
- методичну розробку виховного заходу та його самоаналіз.
- робочий зошит з методики виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі.
- наочність (загоновий куточок, газета, фото-, відео- матеріали).

Оціночна шкала результатів педпрактики (задовільно-добре-відмінно)
за критеріями подається в таблиці:

Вид діяльності	Оцінка
Турбота про здоров'я дітей, дотримання техніки безпеки	
Підтримка свідомої дисципліни та виконання режиму табору	
Робота загонового прес-центру, фіксація пед.спостережень	

Участь дітей у художній самодіяльності. Розвиток дитячої творчості	
Проведення виховних бесід та дискусій у загоні	
Організація рухливих ігор у загоні, підготовка дітей до участі в спортивних змаганнях	
Розвиток дитячого самоврядування та формування колективу загону	
Організація КТС загону	
Участь загону у КТС табору (центру)	
Керівництво гуртком, секцією, дитячим театром	
Заліковий захід	
Загальна оцінка	

Виробнича педагогічна практика на IV курсі

На заключному етапі виробничої педагогічної практики на IV курсі студент готує звітні матеріали з педагогічної практики, які включають в себе:

- індивідуальний план з відмітками методиста про вчасність та якість виконання запланованого;
- атестаційний лист;
- звіт про роботу;
- стандартно оформлені плани-конспекти всіх проведених уроків, з них 2 плани-конспекти (по 1 з мови та літератури) – розгорнуті;
- методичну розробку виховного заходу з мови та літератури;
- методичну розробку виховного заходу рідною мовою, підписану методистом з педагогіки;
- характеристику з місця проходження педпрактики, підписану директором або завучем та скріплену печаткою школи.

Грамотно й охайно оформлена звітна документація в картонній папці з наклеєним титульним листом здається для перевірки та оцінювання.

При виставленні оцінки за практику враховуються наступні показники діяльності студента:

- повнота та якість виконання плану практики;
- ставлення до професійної діяльності (творчий підхід до виконання завдань, проведення уроків та заходів, прагнення оволодіти професійними вміннями та навичками, рівень активності, самостійності і т. д.);
- повнота та правильність оформлення звітної документації;
- характеристика та оцінка діяльності безпосереднім керівником практики;
- сукупність нових знань, умінь та навичок, отриманих студентом у результаті практики та відображених у звітній документації;
- своєчасність подання звітної документації.